

OD KEROUA
DO KAURISMA

Rojen v Acronu (Ohio), študiral novinarstvo na univerzah Illinois in South Carolina, leta 1976 končno prispel v New York. Leta 1992 ga je FEST pripeljal v Beograd, kjer je takoj po prihodu izjavil, da razen tiskovne konference ne bo dajal nobenih posamičnih intervjujev. Gre za Jima Jarmuscha, enega najbolj intrigantnih neodvisnih ameriških režiserjev. Ko sem mu obljubil, da mu bom poslal kopije scenarijev, ki jih je Nicholas Ray napisal v Beogradu konec šestdesetih let, je uspel najti luknjo v svojih terminih in dogovorila sva se za tale pogovor. Začel sem z najbolj konvencionalnim vprašanjem, kar jih je mogoče postaviti: »Začetki?«. »Oh, not again«, reče Jarmusch. Povem mu, da lahko vprašanje brez težav obložim s kar najbolj pretenziono intelektualno šaro - in začelo se je!

Jim Jarmusch: New York je bil konec šestdesetih izjemno živahen. Ob ostankih generacije, ki so jo družili projekti Andyja Warhola, se je še posebej na glasbenem prizorišču pojavilo veliko število zanimivih umetnikov. Skupine, kot so *Ramones*, *Blondie* in *Television*, so nosile vso tisto energijo, ki je najbolje določala našo generacijo (Jarmusch je rojen leta 1953, op. p.) in naše videnje sveta. Nihče med njimi ni bil ravno velik glasbenik, kar mi je dalo vedeti, da je pravzaprav najpomembnejša energija. Sprva sem za preživetje počel vse mogoče, bil sem vse od barmana do moškega frizerja, vendar me je energija scene pritegnila in zašel sem v band, v katerem sem po potrebi igral bobne, kitaro in pel spremljevalne vokale. Igral sem tudi trobento. Velik napredek se je zgodil tedaj, ko sem svoj privatni in primitivni mug-sintezizer tako obdelal, da sem lahko z njim semplal zvoke, ki sem jih posnel na newyorških ulicah. Igral sem v treh skupinah, edina, ki je prebila anonimnost, pa je bila *Del Byzantines*. Skratka, obstajala je scena: eni so se ukvarjali z glasbo, drugi s filmom, vse skupaj pa nas je vezala energija.

EKRAN: Vaš vstop v filmski svet se prične z asistentstvom pri filmu *Svetlikanje nad vodo* - Nickov film, pri tej avanturi Wendersa in Raya.

Spet je šlo za vprašanje energije. Na filmski šoli v New Yorku sem med leti 1976 in 1979, podobno kot pri rock'n'rollu, počel vse mogoče posle. Snemal sem ton, bil asistent kamere ... Splošno prepričanje je, da sem nekakšen varovanec Wendersa (ki je sicer moj dober prijatelj), vendar sem v ta film prišel na izrecen poziv Nicka Raya, kot nekakšen njegov zaupnik v ekipi, v kateri so bili vsi po vrsti Wimovi ljudje, ljudje, ki jih je Wim poznal in izbral. Edino mene je izbral Nick, na

kar sem bil izjemno ponosen.

*S filmi **Permanent Vacation** in **Stranger Than Paradise** ste si pridobili mednarodni sloves intrigantnega avtorja nizkoprorračunskih filmov.*

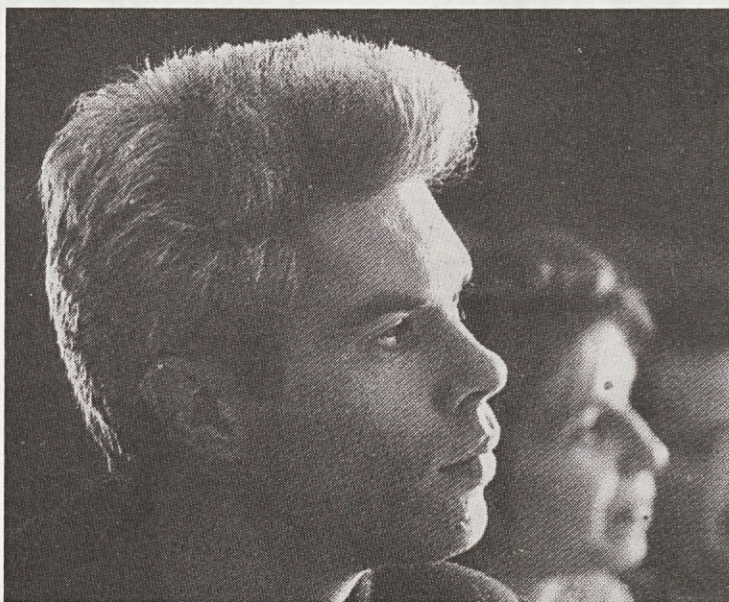
Metafizika pride po tehniki. S tisto malo denarja, kolikor sem ga imel, drugačnih filmov tudi narediti nisem mogel! Bili so res tisto, kar sem globoko v sebi čutil, imeli pa so zelo oprijemljive meje, veza-

ne na denar. V zvezi s filmom **Stranger Than Paradise** je še ena zabavna zmotita. V filmu je moja prijateljica Eszter Balint igrala Madžarko, ki se izgubi v Ameriki in se želi vrniti v Budimpešto. Iz tega so vsi sklepali, da sem tudi sam madžarskega porekla, četudi se po mojih žilah pretakata le češka in irska kri.

*S filmom **Stranger Than Paradise** ste v Cannesu leta 1985 osvojili zlato kamero za najboljši prvenec.*

SLIKA ZGORAJ:
JIM JARMUSCH

SLIKA SPODAJ:
RICHARD EDSON, ESZTER BALINT IN JOHN LURIE
V FILMU **STRANGER THAN PARADISE** (1984)

CA

NOČNI POGOVOR Z JIMOM JARMUSCHEM

MAKIJA

Res je. Vendar ne boste verjeli, kaj se je zgodilo, ko sem šel na podelitev nagrad! Ker sem bil glavni producent svojega filma, sem bil v Cannesu brez sleherne-ga pravega denarja. Zato sem večji del festivala preživel na zabavah, spal pa sem po sobah prijateljev.

Ko sem izvedel, da sem dobil nagrado, sem zadnji denar porabil za izposojno smokinga. Vendar ta ni bil všeč francoskemu gospodu na vhodu v dvorano.

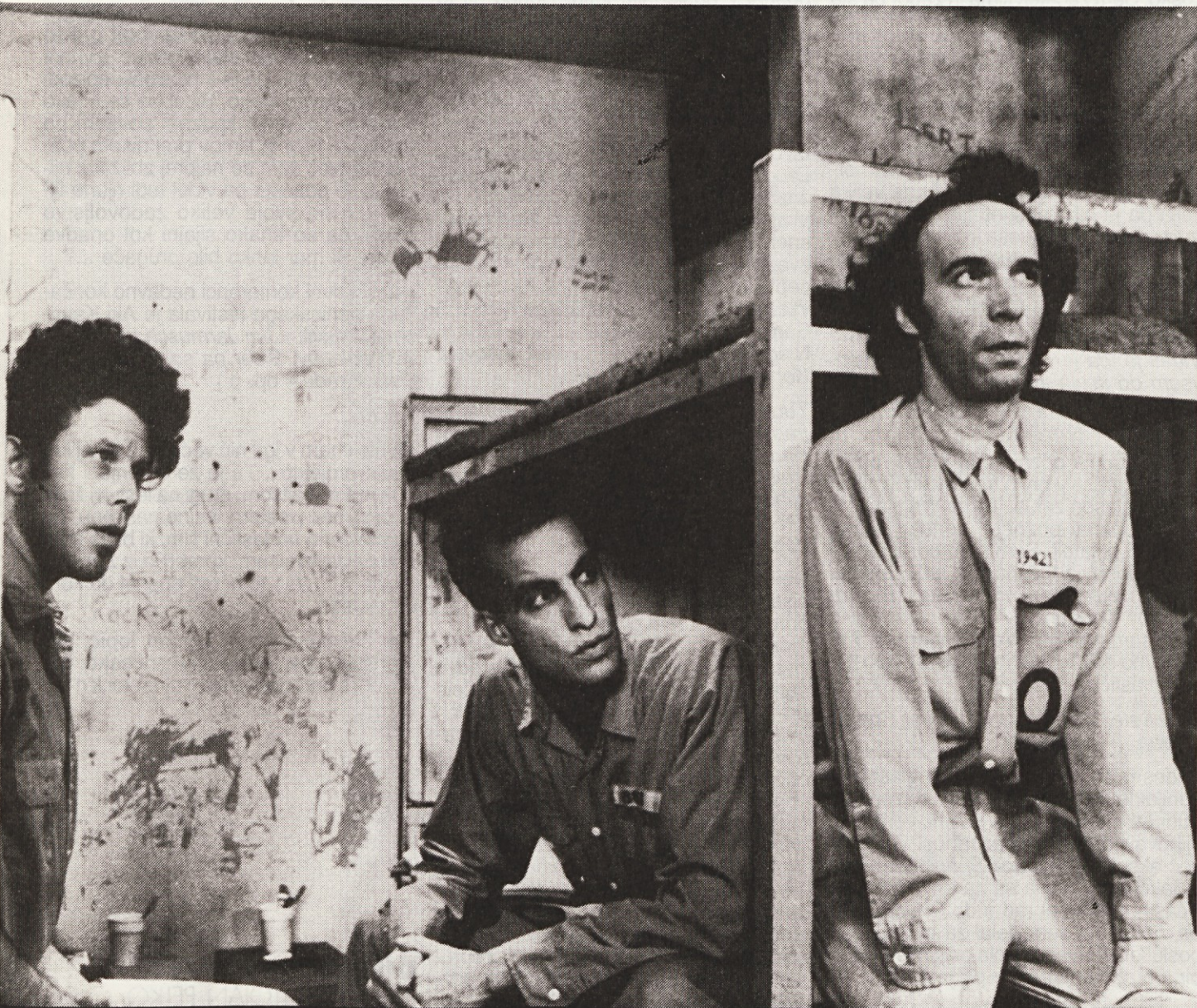
Natančneje, ni mu bil všeč preostanek moje garderobe! Tako pač nisem bil na slovesni podelitvi nagrad.

*Vaši filmi pripadajo avtentičnemu ameriškemu žanru road-movies, filmom potovanja. V kolikšni meri je na vas vplivala beat-poezija in romani Jacka Kerouaca, človeka, ki je temu fenomenu pravzaprav dal ime s svojim romanom *On the Road*?*

Še kot fant sem se v Ohio pogosto potepal po bližnjih cestah, tu in tam pa sem se podal tudi na kakšno daljšo štoparsko avanturo. Kerouaca sem prvič bral pri štirinajstih in vse od tedaj se k njemu vztrajno vračam. Je eden tistih, ki so temeljno vplivali na moje ustvarjanje in življenje.

*V *Down By Law*, ki je vaš prvi ne-takozelo-nizko-proračunski film, se poigravate z matrico zaporniškega filma. Ob vaših*

TOM WAITS, JOHN LURIE IN ROBERTO BENIGNI V FILMU **DOWN BY LAW** (1986)

dveh prijateljih, legendah neodvisne glasbene scene, Johnu Lurieju in Tomu Waitsu, je bil dovolj presenetljiv tretji zvezdnik, ekscentrični italijanski komik Roberto Benigni.

Številne reči v zvezi s tem filmom so nastale popolnoma spontano. John in Tom sta moja stara prijatelja, vendar je konkretna zamisel za ta film nastala prav v sodelovanju z Robertom, s katerim sva se spoznala na nekem festivalu v Svici. On ne zna angleško, jaz ne znam italijansko - in odkrila sva francoščino kot srednjo možnost, četudi nihče od naju ni ravno močan v francoščini ... Vseeno sva se izvrstno razumela in postala prijatelja. Roberto je moja krvna skupina, njegov smisel za humor je izjemen. Pa še harmoniko tako dobro igra! Vselej me je torej zabavala misel, da bi nekdo posnel film o tem, kako midva komunicirava po francosko. Sam začetek filma in zapor pa sta moja zamisel.

*Film **Mystery Train** je vaš prvi barvni film, hkrati pa tudi vaš dotlej najbolj ambiciozen poskus v komercialnem smislu.*

Film me je zanimal predvsem zaradi istočasnosti zgodb, kar je na ravni forme vselej velik izziv. Moja druga velika želja pa je bila, posneti film na samem izviru rhytm and bluesa in rock'n'rolla - v Memphisu, v Sun studiju, v mestu Elvisa in Gracelandu. Ker je denar v projekt vložil JVC, se film prične z mladim japonskim parom, ki obožuje Elvisa.

Videti je, da je odnos do glasbe, predvsem do jazzu in rock'n'rolla, zelo pomemben za to, kar počnete, za filme, ki jih snemate ...

Johna Lurieja poznam še z newyorške scene. Igral je v prvih treh mojih filmih in naredil glasbo zanje. Toma Waitsa sem sicer spoznal pozneje, vendar je moj najboljši prijatelj. Sam sem odrasčal ob glasbi Johnyja Casha, pa tudi Lesterja Younga. Rad imam *Pretenders*, *Husker Du*, *Joy Division* ... Zadnje čase veliko poslušam tudi rap. Veliki raper *Ice T* je nedavno dejal, da je rap črnski CNN, kar je fantastična ugotovitev.

Izjavili ste, da niste ravno ljubitelj Springsteena, Princa in U2 ...

Trideset odstotkov *Princove* glasbe je genialne, preostanek pa je neznosen. Tudi *U2* imajo izvrstne pesmi, vendar je njihova politična angažiranost vse preveč eksplicitna. *Bruca Springsteena* pa je tako in tako ena sama angažiranost. Včasih sem imel rad tudi *Talking Heads*, celo spot sem delal za njih ... Zdaj poslušam *Nirvano*, moja priljubljena skupina brez konkurence pa je *Clash*.

Vodja skupine, Joe Strummer, je vaš

prijatelj ...

Da, Joe je igral v **Skrivnostnem vlaku**. On je moj absolutni favorit v glasbenem svetu. Veste, bil sem velik fan britanskega novega vala s konca sedemdesetih, vse tiste energije, ki jo je nosilo punkgibanje. Ena mojih največjih želja je bila spoznati člane skupine *Clash*. Ko se je to pred nekaj leti končno tudi res zgodilo, sem bil popolnoma navdušen. Ti punkerji, ki prezirajo vse meščanske norme obnašanja in standarde ... nato pa se ob petih po lokalnem londonskem času vsi naenkrat ustavijo in rečejo: »Oh, čas je za čaj! Poznam izvrsten majhen pub v bližini!«. Nisem mogel verjeti!

*Tudi sami pravkar pijete čaj, vaš skrivnostni projekt pa ima naslov **Kava in cigarete**.*

Gre za serijo kratkih filmov, ki bi jih rad posnel v naslednjih letih. Rdeča nit je situacija, v kateri ljudje govorijo o kavi in cigaretah. Filmi bodo dolgi po deset minut. Dva sem že posnel. V prvem nastopata brat in sestra režiserja Spika Leeja, kolega s filmske šole - oba sva bila v razredu Martina Scorseseja. Igrata dvojčke, čeprav to v resnici nista. Druga zgodba pa je že bila na sporedu znanega TV-showa *Saturday Night Live*. V njej igra Roberto Benigni. Rad bi posnel še kakšnih deset zgodb, nato pa jih zvezal v film. Edino odstopanje od koncepta bi si privoščil v primeru mojega vzornika, velikega ameriškega režiserja Samuela Fullerja, ki zdaj živi v Parizu. Njegova zgodba bi se lahko imenovala *Konjak in cigare*.

*Tudi struktura filma **Noč na zemlji** je fragmentarna. V tem omnibusu na relaciji Los Angeles-New York-Pariz-Rim-Helsinki vse zgodbe veže dejstvo, da so njihovi junaki taksisti in potniki, vse pa se, tako kot v **Skrivnostnem vlaku**, dogajajo v istem času.*

Naj najprej povem, da tega filma sploh nisem nameraval posneti. Bil sem že tik pred snemanjem projekta, v katerem bi moral glavno vlogo igrati Tom Waits. Nato je kar naenkrat prišlo do nepredvidenih zapletov, vse skupaj se je začelo prav zoprno vleči. Navsezadnje sploh nisem več hodil zdoma: ždel sem v stanovanju, čakal novice od producenta in pričakoval pričetek snemanja. Ko me je končno nekega dne Tom našel v takšnem bednem stanju, je preprosto rekel: »Veš kaj! Pozabi ta film. Ga bomo že še nekoč posneli. Sedi in napiši nekaj, kar bo mogoče takoj posneti!«. In tako sem v osmih dneh napisal scenarij za **Noč na zemlji**. Nisem razmišljal, kje bom dobil denar za film, temveč sem preprosto pisal o ljudeh in za ljudi, ki jih poznam, ter o mestih, v katerih sem pogo-

sto bival in za katere bi si upal reči, da vem, kje leži njihova skrita duša.

V rimski epizodi spet srečamo Roberta Benignija ...

Ja, ta zgodba je imela precej trden okvir, vendar pa je tisto, kar je Roberto izgovoril pred kamero, vnaprej verjetno vedel edino ljubi Bog. Sam imam sicer najraje pariško epizodo, z Beatrice Dalle, ki je prav tako prava umetnica improvizacije.

Zgodbo v Helsinkih ste posneli s pomočjo bratov Kaurismäki, Akija in Mike. Tudi junaka nosita njuna imena, v enem trenutku je celo slišati: »Aki je pravi gnoj!...«

To je interna šala. Aki bi sprva moral igrati vlogo Akija v filmu, vendar je bil prav tedaj zaseden s snemanjem svojega novega filma **Življenje boemov** v Parizu. Jaz sem igral trgovca z avtomobili v njegovem filmu **Leningrajski kavboji gredo v Ameriko**, Akijev stalni igralec, izvrstni Matti Pellonpa, pa je v helsinški epizodi odigral glavno vlogo. Sicer pa sem tako Roberta kot Akija spoznal povsem po naključju. Njunih filmov prej nisem poznal, temveč sem se najprej zbližal z njima, šele pozneje pa videl tudi njune filme - in na svoje veliko zadovoljstvo odkril, da so enako sijajni kot onadva sama. Bi mar lahko bilo drugače ...?

(Na tiskovni konferenci nedavno končanega berlinskega festivala je Aki Kaurismäki izjavil: »Jim Jarmusch mi dolguje 300 dolarjev. Sicer pa so najini odnosi čisto v redu.« op. p.)

Načrti ...

Ta hip imam v igri nič več in nič manj kot devet projektov. Tu je že omenjeni film s Tomom Waitsom, drugi na lestvici želja je črno-beli western v sinemaskopu, pa znanstveno-fantastični film, ki bi ga snemal na Japonskem, komedija iz življenja gasilcev ... Vse to bi rad posnel do konca stoletja.

Jim Jarmusch nosi usnjen jopič, črn jeans in ima teddy-boy pričesko. Ko govori, s prsti poplesuje v ritmu rock'n'rolla.

DINKO TUCAKOVIĆ
PREVEDEL: STOJAN PELKO